

A szakoktatás paradoxonjai

Garai Péter

Aki napjainkban szakoktatásra adja a fejét, annak folyamatosan, gyakorlatban is részt kell vennie az iparszerű termelésben. Ellenkező esetben a ma még naprakésznek tekinthető tudása néhány év – sőt a robbanásszerű fejlődést tekintve akár néhány hónap – alatt megbízhatóan elavul.

AZ IDŐPARADOXON ÉS A SZAKMÁK ÖSSZEOLVADÁSA

Ráadásul nem a mai, még korszerűnek tekinthető technikát/technológiát kell(ene) oktatni, hanem azt, amelyik akkor lesz naprakészen használható, amikor az oktatott a szakma gyakorlatába kerül.

Ez már magában is közel van a lehetetlenséghez. A ma használatos programok folyamatos és egyenként is rendkívül gyors fejlesztése következtében még „képben maradni” is nehéz, nemhogy a „jövőbe látni”.

Ráadásul a kiadói és nyomdai gyakorlatban elterjedt és használatos programok magas színvonalú ismerete is csak nehezen adható át. Többnyire átfogó, nemrég még „túlságosan tudományosnak tűnő” ismeretek gyakorlati, ipari alkalmazásáról van ugyanis szó. További tény, hogy egyszerre nagyon sok programot kell(ene) magas színvonalon használni.

Mindenki arra/azokra a programokra esküszik, amelyiket viszonylagosan jól ismer. Csak hogy a nyomdai előkészítéssel foglalkozó szakemberek ilyen szempontból (is) ki vannak szolgáltatva a megrendelőnek. Azzal a programmal kényszerülnek dolgozni, amelyet a megrendelőtől valamilyen adathordozón (vagy interneten) átvesznek.

Ehhez társul még, hogy a nem is túl régen egyenként is önállóan tekintett (és külön-külön szakemberek által ismert/használt) szakmák sora olvadt eggyé, megsokszorozva ezzel a gyakorlati használathoz szükséges tudás mennyiségét.

Mára egyetlen felhasználónak kell ismernie a szövegfeldolgozás, korrigálás, tördelés, táblázatszedés, képek szkennelésének, retusálásának összes, gyakorlatban használt elemét, miközben a kiadók költségcsökkentési törekvéseinek következtében egyéb, nem is túl nagyon régen még egyértelműen a kiadók tevékenységi körébe tartozó munkák – például a tipografálás – is a szövegfeldolgozó/tördelő feladatai közé kerültek.

Az e pluszkövetelményekhez tartozó ismeretanyagot is meg kellene tanítani. De hány év kellene ehhez?

Az ELTE médiaszakán (lásd a Magyar Grafika decemberi számában) elsajátíthatatlanul szerkeztető anyagot kísérlelnék meg elsajátíttatni az ismeretanyag köréhez viszonyítva hihetetlenül rövid idő alatt.

Csak az önkéntes, szívós és hatékony, posztgraduális öntovábbképzésben bízhatunk tehát...

A „KÍVÜLÁLLÓK” KÉPZÉSE

Ha ma valakinek van pénze egy viszonylag egyszerű számítógépre, annak a lehetősége is nőtt egy kiadvány előállítására. Tudást azonban nem adnak a géppel. De ezt a felhasználó nem tudja. Mert a nem tudás felismerése is – nem is kevés – tudást igényel. Legalább a szakmai alapkövetelmények ismeretét.

A szerzők képzése más okoknál fogva is nehéz. A (még nem is létező) oktatókiadványok terjesztése sem kecsegtet megfelelő anyagi haszonnal, és ha az internetre kerülne fel, sem valószínű, hogy megfelelően sokan tanulmányoznák és használnák azt a gyakorlatban.

Pedig a tervezett kiadvány megírásakor – az adatrögzítéskor – már nagyon sok minden eldől(hetne).

Csak példaként: ilyen a mindig hektikusan (mert csak utolsóként) elkészíthető tárgymutató, index, tartalomjegyzék stb. De ilyen az elválasztójel–gondolatjel-probléma, a számok

tagolása, a mérőszám és a mértékegység összehasonlítása és még sok minden más is.

AZ „ELLENFÉLKÉPZÉS”

Az oktatás olyan helyzetben, mint a mai, azt (is) jelenti, hogy az oktató tanítványai egyben jövődöbéli piaci ellenfelei lesznek. Ráadásul mennél hatékonyabban oktat, annál versenyképesebb ellenfeleket képez „magának”. Az oktatónak tehát munkája megkezdésekor el kell döntenie, hogy az iparág vagy a saját szakmai jövője fontosabb-e számára. (Nem lebecsülhető erkölcsi probléma ez!)

A gyakorlati munka során gondolkodással, teszteléssel, kikísérletezéssel megszerzett tudás átadása és befogadása lényegesen gyorsabban vezet a kívánt tudásanyag megszerzéséhez, mint az önálló kutatómunka. Ennek ellenére, aki nem keres új lehetőségeket önállóan, az hátrányban marad, mert mindig csak azt sajátíthatja el, amit az oktatója *már tud*.

Ráadásul az önálló gondolkodás eredménye gyakorlati felhasználásának előnyeit sem élvezheti.

Olyan elemekre gondolok itt, amelyekre egyes – néha véletlenszerű – tévedések vezetnek. Mert ami egyes esetekben hiba, az más problémák hatékony megoldása is lehet.

A SZAKIRODALOM

A fentiekből következik, hogy a szakirodalom is csak nehezen követheti a fejlődés ütemét. Hiába gyorsult fel a kiadványok gyártástechnológiája, mire a szerzők megírják könyveiket, és a kiadvány az olvasók kezébe kerülhet, gyakran már (legalábbis részben) elavulttá is vált.

Konkrét példa a Nyomdaipari enciklopédia (Osiris Kiadó), amely a készülés *évei(!)* alatt sokat veszített újdonságának varázsából. E példából (is) azt a következtetést vonom le, hogy a kis terjedelmű, gyorsan piacra kerülhető ismeretanyag kiadásának lenne jövője, meg az internetnek. Ezek ugyanis korunknak megfelelő sebességgel kerülhetnének az ismeretre várók és felhasználók szeme elé, amellet folyamatos korszerűsítésük is olcsóbb és gyorsabb.

E cikk csak jelezni tudja, hogy nem csak a diáknak van mit tanulnia...

